

L'AVENÇ

Literari * Artistic * Científic

REVISTA QUINZENAL ILLUSTRADA

UN DISCURS D'EN ZOLA

(En mitj de l'afanyosa lluita en que vivim per la reconstitució de la nacionalitat nostra, l'ermosíssim i encoratjant discurs d'en Zola an el jovent democràtic de les escoles de París ve com l'anell al dit: predicant una fe i una virtut, la veritat i el treball, és desensopidor d'energies adormides, i... n'hi hà tantes en aquesta terra!... Per xò el traduim.)

HEU fet un grand onor i m'heu donat un grand plaer escullint-me per a presidir aquèl banquet anyal. El jovent! No hi hà companyia millor ni

més agradable, no hi hà sobre tot auditori més simpàtic i davant del qual el cor s'obri més amplament, en el desitj de ser estimat i comprès.

Véus-em aquí qu'arribo a una edat en la qual la pena de no ser ja jove comença, en la qual un se preocupa de la brotada dels joves que sent pujar darrera seu. Ells són els qu'ens hân de judicar i continuar. En ells miro neix l'avenir, i de vegades me demano, am certa ansietat, lo qu'ells rebutjaran de nosaltros i lo qu'en guardaran, lo que la nostra obra vindrà a ser en les llurs mans, perquè aquesta sols ells l'hân de fer ser definitiva-ment, sols existirà si ells l'accepten per a

aixamplar-la encare i acabar-la. I per xò segueixo am passió el moviment de les idees en el jovent contemporani, llegint els diaris i les revistes d'avant-guarda, procurant estar al corrent de l'esperit nou qu'anima les nostres escoles, esforçant-me, en fi, per saber cap aont aneu tots vosaltros; vosaltros, l'intelligència i la voluntat de demà.

La veritat, senyors, en això hi hà egoisme; no el vui amagar. Sog una mica com l'obrer que termina la casa ont compta abrigar els dies de la seva vellesa i s'inquieta del temps qu'en lo successiu ferà. La pluja li espatllarà les parets? Si el vent bufa del nord, no li arrencarà la teulada? I, sobre tot, ¿ha construït prou solidament per a resistir la tempestat, no ha estalviat els materials resistents ni les ores de penós treball? No és que cregui les obres eternes i decisives. Els més grands hân de resignar-se a l'idea de que no són més qu'un moment en el perpetu moviment progressiu de l'esperit umà. Seria ja tant ermós l'aver sigut, una ora tant sols, el portant-veus d'una generació! I ja qu'una literatura no es fixa, ja que tot evoluciona incessantment i tot comença de nou, bé és natural qu'un esperi veure neix i creix els derrers vinguts que us reemplaçaran, qu'esborraran pod-ser fins el record vostro. No dig que l'antig batallador que hi hà en mi no senti, de tant en tant, desitjos de resistència, quand creu sentir atacada la seva obra. Però, la veritat, davant el sigle proxim que s'aixeca, ting més curiositat que revolta, més ardent simpatia qu'inquietud

personal; i que jo mori, i que tota la meva generació mori am mi, si realment no som bons sinó per a aplanar el camí per a ajudar an els qu'ens segueixen a marxar envers la llum!

Senyors, sento a dir, com la cosa més natural, qu'el positivisme agonitza, qu'el naturalisme ha mort, que la ciència està a punt de fer bancarrota, baix el punt de vista de la pau moral i de la felicitat humana, qu'avía promès. Ja podeu suposar que no penso pas resoldre aquí els graves problemes qu'aquestes qüestions susciten. Jo sog un ignorant, no ting cap autoritat per a parlar en nom de la ciència i de la filosofia. Sog, si voleu, un simple novel·lista, un escriptor qu'ha endevinat una mica de vegades, i la competència del qual és tant sols deguda a qu'ha observat i treballat molt. I com a testimoni unicament, em permetré dir-vos lo qu'ha sigut o al menos ha vulgut ser la meva generació, els omes qu'avui tenen cinquante anys i que la vostra generació convertirà aviat en antepassats.

Aquestos dies ultims, a l'obertura del Saló del Camp de Mars, m'ha admirat l'aspecte particular de les sales. Volen donar entenent que són els mateixos quadros de sempre. És un error: l'evolució és lenta; però quin estupor si es podien evocar els Salons d'altro temps! Jo em recordo molt bé les ultimes exposicions academiques i romantiques, per allà el 1863: el *plein air* no avia triomfat, la nota general era una nota de betum, un empestifament de teles, els tons cuits, la claror esmortuida del taller. Més tard, passats quinze anys, després de l'influencia victoriosa i tant discutida de Manet, em recordo les exposicions noves aont esclatava la nota clara del *plein soleil*: era com una invasió de la llum, una preocupació de lo ver, que feia de cada quadro una finestra esbatanada sobre la Naturalesa banyada de clarors. I aïr, passats quinze anys més, hï pugut constatar, en mitj d'aquesta limpidesa fresca de les obres, qu'una especie de boira mistica s'aixecava: encare s'hi veu la preocupació de la pintura clara; però la realitat se deforma, les figures s'allarguen, la necessitat de caracter i de novetat porta l'artista a l'enllà del *rêve*.

Si hï vulgut fixar aquestes tres etapes de la pintura contemporania és perquè em semblen resumir el moviment de les nostres idees en

una imatge altament comprensible. La meva generació, en efecte, després d'illustres predecessors dels quals no hem sigut més qu'els continuadors, s'ha esforçat per a obrir de bat a bat les finestres sobre la Naturalesa, per a veure-ho tot, per a dir-ho tot. En ella, fins en els més inconscients, venia a parar el llarg esforç de la filosofia positiva i de les ciències d'anàlisi i d'experiència. Per nosaltros ho era tot la ciència, qu'ens rodejava per tots costats; hem viscut d'ella, respirant l'aire de l'epoca. En aquét moment pug confessar que, personalment, hï sigut un sectari, procurant transportar en el domini de les lletres el rigid metode de savi. Però, qui, en la lluita, no va més lluny de lo que convé i es limita a vence sense comprometre la seva victoria? Jo no m'apenedeixo de res, per xò: continuo creient en la passió que vol i obra. I, després, quin entusiasme i quina esperança no eren els nostros! Saber-ho tot, poder-ho tot, conquistar-ho tot! Refer per medi de la veritat una umanitat més elevada i més feliç!

I aquí és, senyors, aont vosaltros, el jovent, entreu en escena. Dig el jovent, lo qual és vago, llunyà i fondo com el mar; perquè, aont és el jovent? que serà realment? qui té la missió de parlar en nom seu? M'aig d'ate-nir a les idees que se li atribueixen; i si aqueixes idees no són les de molts dels que són aquí, els demano perdó desde are, i els remeto an els qu'ens auriem enganyat amb informes duptosos, més conformes, sens duple, amb el llur desitj qu'am la realitat de les coses.

S'afirma, senyors, que la vostra generació romp am la nostra. Segons això, vosaltros ja no posariau en la ciència tota l'esperança, auriau reconegut, en això d'edificar-ho tot sobre ella, un perill social i moral tal, qu'estariau resoltos a tornar al passat, per a refer, amb les ruïnes de les creencies mortes, una creencia viva. No es parla pas d'un divorci complet am la ciència: se suposa qu'accepteu les conquestes noves i qu'esteu decidits a aixamplar-les. Se us concedeix que tingueu en compte les veritats provades; fins es tracta d'acomodar-les an els antics dogmes. Però, en el fons, la ciència és descartada de la fe, és repel·lida an el seu antig llog, un simple exercici de l'intelligencia, una investigació perme-sa, mentres no s'ocupi de lo sobrenatural de

l'enllà. Està feta l'experiència, diuen, i la ciència és incapaç de repoblar el cel qu'ha vuidat, de tornar la felicitat a les ànimes en les quals ha destruït la pau nàdva. El seu temps de triomf enganyador ha acabat: hà de ser modesta, ja que no pod saber-ho tot d'una vegada, enriquir-ho i curar-ho tot. I si encare no es gosa a dir an el jovent intelligent que llenci els seus llibres i deixi els seus mestres, ja hi hà, no obstant, sants i profetes que van pel món exaltant la virtut de l'ignorància, la serenitat dels simples d'esperit, la necessitat per a l'humanitat massa savia i envellida de córrer a enfortir-se an el poble preistoric, entre els avis apenes despresos de la terra, abans de tota societat i de tot saber.

No nego aquesta crisi qu'estem a través, aquesta lassitud i aquesta revolta, a l'acabament d'aquét sigle, d'una feina tant febrosa i tant colossal, l'ambició del qual ha estat vulguer-ho coneixre i dir tot. Semblava que la ciència, qu'acabava d'arruinar al món vell, avia de reconstruir-lo tot seguit, segons el model que nosaltros ens fem de la justícia i de la felicitat. S'ha esperat vint anys, s'ha esperat cinquante anys, fins cent anys. I allavors, quand s'ha vist que la justícia no regnava, que la felicitat no avia vingut, molts han cedit a una impaciència creixent, desolant-se, negant qu'es pugui arribar, pel saber, a la ciutat felij. És un efecte ben conegut: no hi hà acció sense reacció, i no fem més qu'assitir a l'inevitable fatiga dels viatges llargs: un s'asseu a la vora del camí, no espera arribar mai, veient l'interminable plana, veient passat un altre sigle més; un acaba per duptar del camí recorregut, per saber-li greu de no aver-se agegut en un camp per a dormir-hi l'eternitat sota les estrelles. Què s'en treu de caminar, si el terme ha d'allunyar-se sempre? Què s'en treu de saber, si mai s'hà de saber tot? Tant se val conservar la simplicitat pura, la felicitat ignorant del nen. I, aixís, la ciència, qu'ens auria promès la felicitat, vindria a fer bancarrota devant nostro.

Hà promès la ciència la felicitat? Creg que no. Ha promès la veritat, i la qüestió és saber si es farà mai felicitat am la veritat. Per a arribar a contentar-s'en caldrà segurament força estoïcisme, l'abnegació absoluta del jo, una serenitat d'intelligència satisfeta que poder no es podrà trobar sinó en uns quants es-

cullits. Però, entre tant, quin crid de desesperació no surt de l'humanitat que sofreix! Com viure sense mentida i sense illusió? Si no hi hà en alguna banda un'altre món ont regna la justícia, ont els dolents són castigats i els bons recompensats, com viure sense revolta aquesta abominable vida umana? La Naturala és injusta i cruel, la ciència sembla venir a parar a la llei monstruosa del més fort: amb això, tota moral s'en va per terra, tota societat va al despotisme. I en la reacció qu'es produeix, en aquesta lassitud de massa ciència que jo senyalava, hi hà també aquét recular devant de la veritat, mal explicada encare, d'una apariència tant feroç an els nostros debils ulls, incapaçs de penetrar i comprendre totes les lleis. No, no! Que s'ens torni an el bon són de l'ignorància! La realitat és una escola de perversió, se l'ha de matar i negar, ja qu'ella no podria ser sinó la lletgesa i el crim. I es refugia un en el *rêve*, no hi hà altra salvació: fugir la terra, posar la seva confiança en l'enllà, esperar que s'hi trobarà en fi la felicitat, la satisfacció de la nostra necessitat de fraternitat i justícia.

Avui die sentim aquét crid de desesperació demanant la felicitat. Per la meua part m'enterneix infinitament. I fixeu-vos que surt de tots costats, com una veu lamentable, en mitj del soroll de la ciència en marxa, que no para els seus trens ni les seves maquines. Prou veritat, doneu-nos la quimera! Sols trobarem repòs somiant lo que no és, perdent-nos en lo desconegut. Allí, solament, se desclouen les flors místiques qu'amb el llur perfum adormiran els nostros sofriments. Ja la musica ha respost, la literatura s'esforça per a satisfer la set nova, la pintura es converteix a la moda. Us parlava de l'exposició del Camp de Mars: allí veureu florir tota aquella flora de les nostres vidrieres antigues, les verges esveltes i primes, les aparicions en les ombres crepusculars, els personatges encarcerats i am gestos trencats de primitius. Es la reacció contre el naturalisme, qu'asseguren ser mort i enterrat. En tot cas, el moviment és innegable, puix s'ha ficat en totes les manifestacions de l'esperit, i s'el té de tenir molt en compte, per estudiar-lo i explicar-lo, si no es vol desesperar de demà.

Per mi, senyors, que sog un vell positivista empedreit, tot això no és més qu'una aturada

fatal en la marxa progressiva. Encare ni aturada és, puix que les nostres biblioteques, els nostros laboratoris, els nostros amfiteatres, les nostres escoles, no són abandonats. Lo qu'em tranquilisa també és qu'el sol social no ha canviat, que continua sent el sol democràtic d'ont ha sortit aquèl sigle. Per a qu'un nou art florís, per a qu'una creencia nova canviés la direcció de l'humanitat, necessitaria aquesta creencia un nou sol que li permetés germinar i creixe, perquè no hi hà societat nova sense un nou terror. La fe no ressucita: sols poden fer-se mitologies am les religions mortes. Per xò el sigle vinent no serà més que la confirmació del nostre, en aquesta impetuosa corrent democràtica i científica que s'ens ha emportat a tots i continua. Lo que pug concedir es qu'en literatura aviam clos massa l'oritzó. Ja hi dit qu'em sabia greu, personalment, aver sigut un sectari, volent que l'art es limités a les veritats provades. Els vinguts després han tornat a obrir l'oritzó, reconquistant lo desconegut, el misteri, i han fet bé. Entre les veritats adquirides per la ciència, per consegüent insomovibles, i les veritats qu'arren-carà demà a lo desconegut, per a fixar-les també, hi hà un marge indecís, un terren de dupte i d'investigació, qu'em sembla que perteneix a la literatura tant com a la ciència. Podem anar-hi com a exploradors, fent la nostra feina de precursors, interpretant segons el nostre geni l'acció de les forces ignorades. L'ideal és cap altra cosa que lo inexplicat, aquestes forces del vast món en les quals estem sumergits sense coneixe-les? I, si ens és permès inventar solucions qu'expliquin lo desconegut, gosariem posar en dupte les lleis descobertes, per a imaginar-nos-les diferents, i, per això meteix, negar-les? A mesura que la ciència avança, és innegable que l'ideal recula, i em sembla que l'única raó de ser de la vida, l'unic goig que s'hà de tenir a viure, està en aquesta conquesta lenta, fins tenint la melancòlica certitud que mai se sabrà tot.

A l'ora terbolosa qu'atruvessem, senyors, en la nostra epoca tant embafada i que tant va a les palpentes, s'han aixecat pastors d'animes que s'inquieten i que proposen ardentment una fe a la joventut. L'oferiment és generós; però la llastima és que, segons el profeta, aquesta fe canvia i s'altera. N'hi hà de diver-

ses menes. cap me sembla ben clara i ben precisada. Us conjuren a creure, sense dir-vos clar en què. Pod-ser no poden, pod-ser no gosen. Creureu per la felicitat de creure, creureu sobre tot per a aprendre a creure. El consell no és dolent en sí: és una grand felicitat trobar repòs en la certitud d'una fe, sigui quina sigui, i lo pitjor és qu'un no pod disposar de la gracia i qu'aquesta va aont vol.

Vaig a terminar, proposant-vos jo també una fe, suplicant-vos que tingueu la fe en el treball. Treballeu, joves! Sé tot lo qu'aquè consell sembla tenir de banal; no hi hà distribució de premis en què no surti, en mitj de l'indiferencia dels alumnes. Però us demano que hi reflexioneu; i us aig de dir, jo, que no hi estat més qu'un treballador, tot el bé qu'hi tret de la llarga feina l'esforç de la qual ha omplert la meua vida entera. Hi tingut començaments penosos, sé lo qu'és la miseria i la desesperació. Més tard hi viscut lluitant, encare hi visc, discutit, negat, amarat d'ultratges. Doncs bé: jo no hi tingut més qu'una fé, qu'una força: el treball. Lo que m'ha sostingut és l'immensa tasca que m'avia imposat. Devant meu tenia sempre el terme, allà lluny, envers el qual caminava, i això sol bastava per a refer-me, per a donar-me el coratge de caminar a pesar de tot, quand les dificultats de la vida m'avien abatut. El treball de què us parlo és el treball ordenat, la tasca quotidiana, el dever qu'un s'ha imposat d'avançar un pas cada die en la seva obra. Que vegades, el matí, m'hi assegut devant de la meua taula, el cap a rodar, la boca amarga, martiritzat per algun grand dolor físic o moral! I cada vegada, malgrat la revolta del meu sofriment, després dels primers minuts d'angunia, la meua tasca m'ha sigut un consol i una confortació. Sempre hi sortit consolat de la meua feina quotidiana, el cor fet malver pod-ser, però am delit encare, i podent viure fins a l'endemà.

El treball! Senyors, penseu qu'és l'única llei del món, el regulador que condueix la materia organizada an'el seu fi desconegut. La vida no té altro sentit, altra raó de ser; cada un de nosaltros no apareix sinó per a donar la seva suma de feina i desapareixe. No es pod definir la vida si no és per aquèl moviment comunicat que reb i lliga, i que no és altra cosa més que treball, per a la gran obra final al

fons de les edats. I, sent aixís, ¿per què no hem de ser modestos, per què no hem d'acceptar la tasca individual que cadascú hà de fer, sense revoltar-se, sense cedir a l'orgull del jo qu'es fa centre i no vol entrar en les files?

Del moment qu'un l'ha acceptada, aquesta tasca, i del moment qu'un la fa, em sembla que la calma ha de produir-se en els més torturats. Sé que hi hà esperits que l'infinit tormenta, que sofreixen del misteri, i an aquests em dirigeixo fraternalment, aconsellant-los qu'ocupin la llur existencia en alguna tasca enorme, de la qual fins convindria que no vegessin el fi. Serà el balanci qu'els permetrà caminar dret, la distracció de totes les ores, el grà donat a l'intelligencia per a qu'aquesta el inlgui i en faci el pa de cada die, en la satisfacció del dever complert. És clar qu'això no resol cap problema metafísic: no és més qu'un medi empiric de passar la vida d'una manera onrada i quasi bé tranquilla. ¿Però us sembla poc el donar-se una bona salut moral i física, i escapar del perill del *rêve*, resolvent per medi del treball la qüestió de la major felicitat possible en aquesta terra?

Sempre hi desconfiat de la quimera, ho confesso. No hi hà re menos sà per a l'ome i per als pobles que l'illusió: supprimeix l'esforç, fa tornar cego, és la vanitat dels debils. Permaneix en la llegenda, enganyar-se sobre totes les realitats, creure que basta somiar en la força per a ser fort, ja sabem nosaltros aont porta tot això, a quins orrorosos desastres. Es diu an els pobles que mirin cap adalt, que

creguin en una potencia superior, que s'exaltin en l'ideal. No, no! Això és un llenguatge que de vegades me sembla impiu. El sol poble fort és el poble que treballa, i sols el treball dóna el valor i la fe. Per a vence és necessari qu'els arsenals estiguin plens, qu'es tingui l'armament més solid i perfeccionat, que l'exercit sigui instruit, confiat en els seus caps i en sí meteix. Tot això s'adquireix: no cal sinó voluntat i metode. El sigle vinent, l'avenir illimitat, és del treball: que tot-om s'en convenci. I no es veu ja en el socialisme que ve, dibuixar-se la llei social de demà, aquesta llei del treball per a tots, del treball liberador i pacificador!

Jovent, oh jovent, poseu-vos a treballar! Que cadascú de vosaltros accepti la seva tasca, una tasca qu'hà d'omplir la vida. Per molt umil que sigui, no hà de ser menos util. No importa quina sigui, mentres en tingueu una i us dongui energia. Quand l'aureu ordenada, sense fer-ne massa, contentant-se am la quantitat que pugueu donar diariament, us farà viure en salut i alegria, us deslliurará del torment de l'infinit. Quina societat sana i grand no seria una societat cada membre de la qual aportés la seva part logica de treball! Un ome que treballa és sempre bo. Per xò estig convençut que l'unica fe qu'ens pod salvar és creure en l'eficacia de l'esforç produït. Ja és ermós somiar en l'eternitat; però a l'ome onrat li basta l'aver passat fent la seva obra.

EMILI ZOLA

SOBRE L'ANTIGUETAT DE LA LLENGUA CATALANA

MOLT satisfactori i digne d'agraïment és qu'els estrangers s'ocupin de l'istoria de la nostra literatura, al meteix temps qu'és de planye que cap català, fins are, agi emprès aquesta tasca, tant més facil per ell, que no es trobaria amb els inconvenients que l'amig Arabia senyala en les seves atinades notes a l'*Introducció a l'istoria de la literatura catalana antiga*, del doctor V. M. Otto Denk, en la conferencia donada en el *Centre Excurcionista de Catalunya* el 8 Abril d'aquest any.

Com me podria creure aludit en lo de «voler retrotraure el seu origen (parla de la llengua catalana) més enllà de la separació politica de la Marca i regne dels Francs», desde quand, segons M. Denk, tingué vida propria, perquè és molt possible qu'aquét agi llegit alguns dels meus escrits, i especialment el meu estudi *¿Per què es diu llengua d'Oc?*, publicat fa alguns anys en el fulltè de *La Renaixensa*, ont sosting que la llengua catalana és la més antiga de les neo-latines, i,

si no la mare, la germana grand d'alguna de elles, me creg en el dever d'afegir alguna observació a les justes i oportunes fetes per l'amig Arabia en les esmentades notes, per a demostrar que, a la llum de la realitat dels fets istorics, això no és un somni desprovist de fonament, sinó la convicció resultant de la meditació i estudi de la *vertadera* istoria.

Començaré dient que M. Denk no diu res que no agin dit altres: fa una breu ressenya istorica de Catalunya am l'etimologia de Gothland, Gothallannia, Cathalaunia, Catalonia, ja donada fa més de seixanta anys per en Romey en la seva *Istoria d'Espanya*, i abandonada ja per alguns, no sé si am prou raó, no trobant-s'en cap més de certa o plausible, sobre tot amb el precedent d'aver-se nomenat, Catalunya, Gotia i Marca Gotia.

Si quand diu que la Marca Hispanica és el breçol de la llengua catalana, entén dir el català qu'are es parla, prescindint de les infinites variacions que la llengua vulgar llatina, de la que diu procedeix, avia sofert, no hi tingres que dir; però jo vaig a buscar les coses més lluny, i dig que la llengua catalana és la meteixa vulgar llatina am les variacions qu'els temps i les barrejes d'altres llengües han produït.

Quin era el llatí vulgar de qui tot-om parla i ningú defineix? Anem-ho a veure. Cesar Cantú (1) diu qu'en el jurament am que Carles el Calvo i son germà Lluís, a Estrasburg, afiançaren llur aliança contre l'altre llur germà Lotari, van procurar interessar a llurs pobles expressant-lo, no en l'idioma del clero, com tots els documents de llavors, sinó en la llengua vulgar de la Galia i la Germania, de que dit pacte és el monument més antig.

Afortunadament, els textos d'aquét jurament ens han sigut conservats per Nitard (2), i per ells veiem que Lluís s'expressà del modo següent:

«Pro Deo amur et pro Christian poplo et nostro comun salvament dist di en avant en quan Deus savir et podir me dunat si salvarí eo cist meon frade Karlo et in adjudha et in cadhuna cosa si com hom per dreit son frade salvar dsit, i no qui il mi altresí faced; et ab Luther nul plaid numquam prendai qui meon

vol cist meon frade Karlo in damno sit.»

El poble va jurar: «Si Ludhuvigs sacrament que son frade Karlo jurat conservat et Karlus meos sendra de suo part no lo stanit, si io retornar no lint pois, ne io ne neuls cesi eo retornar int pois in nulla adjudha contra Ludhuvig non li iver».

En Carles i el seu poble van jurar en llengua vulgar alemana, el qual text no continuó perquè no fa al cas.

Aquí tenim un document, anterior de cent trenta anys an els a que M. Denk se refereix, com ja apuntant-hi veus catalanes, com *pla*, *garda*, *sobirà*, etc., en el que no apunten, sinó que donen mostra d'un ús constant, i no de poc temps, de paraules i frases catalanes i de construcció purament catalana, i la preposició *ab* i les terminacions del futur usades com cosa corrent.

Cesar Cantú diu qu'el jurament fou fet en la llengua vulgar dels francs; però s'ha d'entendre que llavors se nomenava regne dels francs la part de l'Imperi qu'avia tocat a un dels tres germans, que s'el disputaven, i comprenia el Languedoc, la Provença, el Rosselló, la Cerdanya, tota la Septimània fins a Burdeus, i el Comtat de Barcelona, qu'encare no era independent, és a dir, tota l'extensió de terreno ont aquella epoca se parlava català.

Com jo no admeto, ni cap persona mitjanament enterada dels descobriments istorics i arqueologics moderns pod admetre, la possibilitat dels suposats períodes fenici i greg a Espanya, no trobo absurda l'antigüetat qu'el Dant atribueix a la nostra llengua, encare que no a l'extrem de fer-la procedent de la confusió de Babel, però sí de l'antiquíssim poble que, com ell diu, vingut de fóra o indígena, començà a parlar-la en la nostra terra. No enteng ab això dir que nosaltros parlem del mateix modo que parlaven els nostros antepassats trenta o quarante sigles enderrera, perquè, com diu Dant, i jo he dit també altres vegades, les llengües, com tot lo d'aquét món, estan subjectes a variacions i modificacions, especialment quand són poc o gens escrites; però sempre conserven un fons de radicals, paraules i formes que, essent sempre les mateixes, no priven ens siga impossible entendre com se parlava en la nostra terra fa vint o trenta sigles, del mateix modo qu'els

(1) *Hist. Univ.*, volum III, pag. 430.

(2) *Reg. Fr.*, volum VI, pags. 27 i 34.

romans del temps de l'Imperi no entenien el llenguatge romà dels temps de les «Dotze Taules», sense que per això creguessin qu'un i altre no eren el mateix romà. Per Catalunya la raó és la mateixa: si estudiem bé l'història, trobarem qu'en ella, desde temps ante-istòrics, el fons de la població és el mateix, perquè, salvant la dominació romana, qu'era de gent de la mateixa fusta, les demés invasions en ella han sigut poques i de curta durada, no avent pogut influir grand cosa en la variació o modificació del llenguatge, amén de la llei general de l'història «qu'els pobles invasors prenen la llengua dels invadits».

El Dant no cerca l'origen de la llengua d'oc a Espanya, com diu M. Denk, sinó que, en la divisió arbitrària que fa de les llengües arrancant de l'*immunda confusió*, senyala a l'Europa tres modos generals de parlar, dels quals el tercer és el qu'es parla en l'Europa Occidental desde l'Adriàtic a l'Estret de Gibraltar, qu'es distingeix dels altres perquè comença am la paraula *jo*; i aquesta llengua general, que podriam nomenar de *jo*, la subdivideix en altres tres, que nomena d'*oil*, d'*oc* i de *si*, senyalant per cada país ont se parla respectivament cada una d'elles, la França, l'Espanya i l'Itàlia (1), perquè cada una d'aquestes nacions respon diferentment l'afirmativa am una d'aquestes partícules, i diu les qualitats perquè se distingeix cada una d'elles (2).

L'origen comú d'aquestes tres branques d'una llengua antiga es pod deduir no sols de les paraules comuns a totes tres, de les quals Dant posa algunes per exemple, sinó també de les formes gramaticals i modismes. Estudiant tot això arrancant de l'idioma del jurament dels germans Carlovingis, que considero com el català de l'altra part del Pirineu en aquell temps, i fixant-nos després en el llenguatge provençal en prosa i vers dels segles XI al XIV, trobarem més semblança entre el català de Catalunya i el Provençal, de la que tenen ara, com se pod veure en la traducció de l'Evangeli de Sant Joan: «Pais que lov ac lavat los pes e ac

pres sos vestiments cum si fos assis des chapdirs a eux; saber que vos ai faith?» També en una escriptura del segle XII, qu'acaba: «E regonosc que tenc a feu del bispe de Nemse lo castel de Monpesat el castel de Lecas el castel de San Bonet el segnorieu que pertang al castel e al mandament del castel e la garda e la defensio qu'en ai el monestier de Tornac el molin de Magal e totz los mases que en ai ni om a de me en Salaves et en Andusenc, que tu trobas en tas cartas antigas.»

Els versos que guanyaren la violeta d'or en els Jocs Florals de 1345, comencen del modo següent:

«Dins un bel prat compassat per mesura
Un flor nays, que ieu say, en pauc de femp
E can ve lay que regna lo gay temps
En son jhoven pren gaya noyridura
Etz en après, quar es frevols e tenra
Lo vent tot jorn, en ventant la decay
E pueys le freyts, que la fa tornar lay,
Als femp poirir, del cal davan s'engendra.»

En un fragment d'un poema sobre Boeci, del segle XI, llegeixo:

«Las mias musas qui ant perdut lor cant
De sapiencia anaba en ditan,
Plur tota dia, faz cosdumna d'etant
Tuit a plorar repairen mon talant.»

Desgraciadament no es té notícia de cap document escrit en català anterior an el segle XIII; però, aixís i tot, contre l'opinió de M. Denk, creg que les llengües catalana i provençal, abans d'aquesta epoca, eren la mateixa, qu'es lo que diu Dant; i tant formada com la provençal avia d'esser la llengua catalana en el segle X, puix les robustes i ben sentades proses de D. Jaume I i Ramon de Llull no naixrien de sopte com els bolets; i de segur qu'el gramatic i trovador català Ramon Vidal de Bezandín, al dir «Perquè en vos dich que totz hom qui en trobar vulla entendre deu saber la perladura del Lemosí», se referia a sa llengua nativa, per la mala costum, que M. Denk combat, i jo també, de nomenar *llemosina* a la llengua catalana, essent an aquesta i no a la provençal a la que s'ha aplicat tant falsa denominació.

M. Alart, am raó, diu que la llengua catalana deu esser classificada entre les llengües

(1) Per les objeccions a la divisió arbitrària del Dant i el nom donat a les llengües, vegi's el meu citat opuscul *Per què es diu llengua d'oc?*

(2) *Vulgari Eloquio*. llibre que Manzoni diu és citat per molts i llegit per molt pocs. Jo em serveixo de la traducció italiana de Giangiorgio Trissino, de 1529, par. I, VIII a X.

d'oc, encare qu'en totes epoques presenta exemples de l'ús del *si* afirmatiu; i Dant, al dir que «la llengua d'oc argumenta al seu favor dient qu'els eloqüents vulgars van escriure els primers poemes en ella, com a llengua més perfecta i més dolça», ni exclou d'aquestes qualitats al català, ni les atribueix exclusivament al provençal; i de segur qu'aixís com D. Jaume I no devia esser el primer prosista, tampoc en Ramon Vidal de Bezandín seria el primer trobador català.

¿Ens podria dir el Sr. Denk de quina manera parlaven i escrivien els catalans d'aquesta part del Pirineu en els segles IX a XII de la nostra era?

M. B. J. Alart, an el que M. Denk algunes vegades no solament segueix, sinó que copia, en *Documents sur la langue catalane des anciens comtès de Roussillon et de Cerdagne*, diu: «La cadena dels Pirineus Orientals no ha sigut mai una barrera eficaç per a les poblacions d'origen comú que n'abiten les dugues vessants, i l'unió política i administrativa que durant sigles ha existit entre els dos comtats del Rosselló i Cerdanya no ha pogut menos d'estrenye unes relacions que desde els temps més reculats no formaven més qu'una sola família dels ceretans i dels ibers de les riberes del Segre i del Tet. Res ho demostra millor que l'unitat absoluta de llenguatge qu'ha existit sempre entre els dos països: és positiu que en temps de Lluís XIV el català que parlaven a Puigcerdà no es distingia en res del que s'escrivia a Perpinyà». I més endavant: «Siga lo qu'es vulga, i per tornar a la qüestió, hi ha un fet que creiem poder anunciar desde are, i és que desde el segle IX al XVIII la llengua vulgar parlada a Catalunya presenta la connexió més íntima i l'identitat més completa amb la del Rosselló, i qu'es distingeix en molts punts dels idiomes del Languedoc i país de Foix». Posa en nota per assenyalar aquestes distincions les paraules *aut*, *decebrai* i *farai*, escrites aixís a Narbona i Carcassona en el segle XI, i les meteixes, *alt*, *decebré* i *faré*, com s'escrivien en el Rosselló i Catalunya. Prescindint de que l'escriptura qu'are en diem catalana podia en el segle XI ja participar una mica de l'influència franca, no creg que la diferent ortografia de tres paraules qu'en una i altra part tenen la meteixa significació i la meteixa fonètica, siguen suficients per a trobar

diferència en el llenguatge; com si diguessim que la gent del Vallès no parla català perquè de les *ll* en fa *i*, i lo meteix d'altres comarques de Catalunya per algunes particularitats de llenguatge, com per exemple l'Empurdà, aont pronunciaven *ménjuc*, *pòrtuc*, per *ménju*, *pòrtu*, etc.

Jo enteng que per a trobar l'identitat o diferència entre dos llenguatges no devem fixarnos en aquestes nimietats i atendre sobre tot a la generalitat dels vocables, la significació, la fonètica i la sintaxis, prescindint, en part, de l'ortografia, qu'es la part més incerta i més variable de la gramàtica. Per lo tant, opino que el llenguatge parlat a Catalunya en els sigles anteriors al X de la nostra era se diferenciava poc del parlat en el Languedoc, i M. Alart no s'aparta molt d'aquesta opinió dient que la llengua romana-provensal, literària i convencional en què van escriure llurs versos Ramon Muntaner i Pere IV, diferia de la llengua vulgar catalana més qu'aquesta de la llengua vulgar del Languedoc.

Are, entrant en altres consideracions, faré observar que si ens fixem en les llegendes antigues italianes i les colleccions de contes i faules francesos dels sigles X al XIV, els trobarem plens de paraules i modismes catalans que continuen en el *Roman de la Rose* els escrits de Rabelais i Marguerida de Navarra, que van disminuint a mesura qu'avancen els temps i va purificant-se la llengua francesa. Unicament en l'última he trobat el preterit perfet simple tal com actualment lo fem nosaltros: *vaig llegir*, *vaig escriure*, en llog d'*escriguí*, *diguí*.

Are m'acud una idea que no pug menos de consignar. ¿Nomenaven els antics *llengua llemosina* la llengua romana literària convencional en que componien llurs cobles els trobadors catalans i provençals? Tot és possible, i això ens explicaria per què en Ramon Vidal diu «que tot hom qui en trobar vulla entendre, deu saber la parladura del lemosí», i també l'origen de la falsa aplicació d'aquell qualificatiu a la llengua catalana.

Per més que siga contre l'opinió de persones competents, no considero suficient la comparació de les escriptures de contracte, donacions, fundacions o servituds, per l'estudi de la formació de l'actual llengua catalana. Quasi totes aquestes escriptures, fins a últims del

sigle passat, s'han extès en la nostra terra en llatí classic, en la llengua del clero, que diu Cesar Cantú, i, per lo tant, que la gent parlava aquèl llatí, variant successivament el modo de parlar, com van variant els textos de les escriptures. Sentat això, i concretant-nos a les meteixes escriptures citades per M. Denk, fixant-nos-hi, trobarem qu'és impossible qu'el poble que parlava com l'escriptura de 1159, al cap sols de vint-i-set anys parlés com el *capbreu* de Roda de 1176 i altres documents que trobem en Alart poc més o menos de la mateixa epoca. Encare és més difícil admetre que la gent que parlava com el text del *capbreu* de Roda, en el sigle següent parlés, no com els llibres de D. Jaume I i Ramon de Llull, sinó com la Tarifa de Cobliure, escrita molt abans qu'aquèts, puix Alart creu estava ja en català abans de 1249, quand fou feta Tarifa de Tortosa, tot lo més 70 anys després del *capbreu*. Capmany data la de Tortosa de 1252. En una i altra d'aquestes tarifes els noms dels efectes subjectes a pago, com també les frases, són del mateix català que parlem are en la seva major part. Vêus-n'aquí una per mostra: ordi, civada, ciurons, pesols, guixes, pega, cabacet de sardines, sarria de peix salat, gerra d'oli; tota nau ab gabria paga... barcha descuberta paga... Las dugues tarifes no eren exactament identiques, comprenent una articles que no es troben en l'altre, com per exemple: «...tot Juheu e Juhia, e, si es prenys, paga lo preynat... Tot Sarrahin o Sarrahina...» se troben en totes dugues; però la de Tortosa porta ademés: «Item tot Sarrahi strayn deu pagar lo vintè de les mercaderies que hi port o pas con van en Barberia (per centenar de sal). Item que tot moro o mora de Torthosa paga per las mercaderies que hi port con van en Barberia per centenar de sal...» Aquí tenim inductiblement el català qu'en la primera meitat del sigle XIII se parlava en la costa de Catalunya, a lo menos desde Cobliure a Tortosa; català qu'és diferencia en molt poca cosa del que parlem nosaltros després de sis sigles. I atesa aquesta persistencia en conservar el seu caracter, reconeguda pel mateix M. Denk quand diu «En general, el català d'avui discrepa poc en la seva estructura del de l'Etat Mitjà», avem de creure qu'el català de la costa i de la capital de Catalunya del sigle XIII no era obra d'un ni de dos sigles, i que, per con-

següent, en la capital, ont, com diu molt bé M. Denk, és sempre allí ont se parla més correctament, parlaven en els sigles XI a XIII d'un modo molt diferent del llenguatge en qu'estan escrites les escriptures d'aquells sigles. Per altra part, trobem qu'el llenguatge del jurament de mitjans del sigle IX és més català qu'el de les escriptures dels sigles XI i XII; i tot això avia de ser per a resultar la veritat esmentada per M. Denk: que «la llengua catalana estava ja en plena florescencia quand l'italià encare no figurava en la literatura».

Les escriptures ens fan veure la corrupció del llatí per la successiva introducció en elles de catalanismes, i tot lo més que filològicament ens ensenyen és la variació fonetica i ortografica d'alguns noms, especialment de poblacions, donant-nos a comprendre el seu significat.

La diferencia d'apreciació entre M. Denk i jo consisteix en qu'ell estudia la formació del català *qu'are es parla*, com generalment s'estudia: concretant-lo a Catalunya i atenent-se sols a particularitats, per a mi insignificants, que l'aislen, separant-lo fins del mallorquí i del valencià, que, per més que diguen, són la mateixa llengua catalana; però, aixís i tot, creg que, per lo que toca a Catalunya propiament dita, el seu començament s'hà de retrotraure més enllà de l'epoca qu'ell li senyala, qu'és la de l'independencia del comtat de Barcelona, de qual epoca, si agués quedat algun document redactat en la llengua parlada, trobariam qu'aquesta no era molt diferent de la que parlem are.

Jo preng la cosa de més lluny i més en glob: admeto l'unitat de procedencia de les tres llengües, o tres branques, malament classificades per Dant per llurs particules afirmatives, i, per lo tant, les considero filles de la llengua mare comú que, amb alguna variació local, parlaven els antics pobles del Mediterrà Occidental, desde el golf de Tarent a l'Estret de Gibraltar, i de les isles Balears, de Sardenya i Sicilia, qu'eren de la raça dels oscos o etruscos, qu'inductiblement van habitar molta part de Catalunya i altres regions d'Espanya. I com ja he dit abans, Catalunya és la part de l'Europa que menos invasions i barrejes ha sofert: per això opino qu'aixís com la gent ha conservat el tipo especial de la raça, ha guardat igualment el de la llengua; tipo que fa

temps han perdut les seves germanes, guardant al mateix temps el nom del poble que la parlava, *llengua d'Osc*, per contracció d'*oc* (1).

Quand dig que la nostra llengua és la més antiga, no vull dir qu'els nostros progenitors parlessin el català qu'are parlem, sinó que aquet és la successió de la qu'ells parlaven, am les variacions i modificacions produïdes durant els temps per causes naturals i exotiques.

Convenint en que l'actual llengua catalana és la continuació de l'antiga vulgar llatina, avem de convenir també qu'aquesta era la continuació de la que parlaven els més antics habitants del país; i de deducció en deducció arribarem a trobar qu'aixís com en els sigles X a XIV el català i el provençal se dife-

renciaven molt menos qu'actualment, és probable que més enderrera fossin idèntics, puix un i altro formen part de la llengua mare en la tercera part (*llengua d'oc*), qu'en una epoca determinada es parlaria am poques diferencies desde la desembocadura del Ross a la de l'Ebre; i aquesta branca, com ja avem vist, és la més antiga de les tres i la que més ha conservat, i encare conserva, molts traços del seu caracter primitiu.

Em sembla qu'am lo dit n'hi hà prou per fer comprendre que no és un *patriotisme exagerat*, sinó una fundada convicció, la qu'em fa creure qu'era la nostra llengua la que parlaven els pobles de la costa occidental del Mediterrà que, *am la berretina catalana al cap*, invadien el poderós Egipte quinze sigles abans de la nostra era.

(1) Per més explicacions i aclaracions sobre això, vegi's el meu opuscul ja citat.

JOSEP BRUNET I BELLET

IMPIETAT

*Era a derrers de Maig, cap a mitj-die.
El sol amb el seu brill enlluernava;
d'un cap a l'altro de carré extenia,
desde el zenit, roent mantell de lava;*

*i en balcons i finestres, com si mortes
fossin les flors qu'al demati somreien,
pel fog del seu petó jeien coll-tortes
quand flaires i colors més els esqueïen.*

*Tant sols una floreta, no més qu'una
encare no esclatada, una poncella,
sens pensá amb els vaivens de la fortuna,
es vinclava gentil com la rosella.*

*Era una nena de sedosa cara,
d'ulls blau de cel, qu'am plácida alegria,
per la primera volta, al peu de l'ara
de rebre el pa de l'anima venia.*

*De blanques roses virginal corona
sobre el seu front immaculat es veia,
i el ros cabell, baixant en daurada ona,
per sota el vel, esquena avall li queïa.*

*I aquell conjunt de nitida blancura
qu'el seu cos d'angelet embolcallava
m'omplia més de goig i de tristura
com més a contemplar-lo m'aturava.*

*Perquè al volé aspirar tota l'essencia
que de flor tant preuada es desprenia,
un pensament impiu, amb insistencia,
en esbargir la flaire es complavia.*

E. GUANYABENS

EL PLET SOCIAL DE LA DONA

(Continuació) *

I

EL MOVIMENT FEMINISTA
(Continuació)

ESpanya necessita secció apart en el present capítol, ja qu'es refereix a una *revolució pacífica* qu'am prou feines hi és coneguda de nom. En els temps actuals encare pod repetir-se lo qu'en Feijoo va escriure a mitjans de la passada centuria en la *Defensa de las mujeres*, al principi de la qual es planyia de que «el defensar a totes les dones vingui a considerar-se lo meteix qu'ofendre a tots els omens, puix no hi hà qui no s'interessí en la procedencia del seu sexe en menyspreu de l'altre».

Aquí no sols no ha pres cos el moviment feminista, sinó qu'encare es té com un pecat el qualificar d'injusta la condició senyalada a la dona; i és que, per desgracia, exerceixen massa influencia i obtenen un exit editorial espatarrant les mansuetuds del genero especial d'en Sever Catalina i companys, destinades a fer disfrutar an els pobres d'esperit am metralla plena de vulgaritats que repeteixen en tots els tons i glosen am tota mena de lletanies aquelles maximes que conserven el caliu del sentiment, segons el qual «la dona hà de regnar pels seus afectes; en la seva debilitat resideix la seva principal força; el seu imperi és el de l'amor i el seu campament la llar» etc., etc.

I com no hà de passar aixís, si entre els meteixos defensors de la dignificació femenina no n'hi hà qu'agin sapigut dependre's de semblants preocupacions i els més avençats han resultat (com no podia menos de succeir) uns reformadors de color de rosa, o, per a dir-ho més gràficament, uns revolucionaris de pa sucat amb oli? No hi hà més que fixar-se en que la *nota aguda* (1) ha sigut representada

* Vegin-se els numeros 7 i 8.

(1) Diem la *nota aguda* no perquè ho agi sigut en sí, sinó perquè entre els d'autoritat és el que s'ha mostrat més radical; i ja se sab qu'a la terra dels cegos el borni és el rei.

per en Labra, qui, tot i fent justícia an el merit dels seus treballs, s'hà de convenir en que no té la fibra necessaria per a campanyes en qu'agi de lluitar-se am decisió contre una majoria supersticiosa.

El problema qu'ens ocupa ja està discutit de sobres; ja s'ha dit i repetit tot lo que pod alegar-se en pro i en contre; ja ha passat del camp especulatiu an el terreno experimental, i aqueix ha donat les proves suficients per a pugué formar judici lliure de duptes; i, malgrat això, en Labra és dels qu'encare es reserven la seva opinió en no pocs punts dels més importants, cosa impropria de l'assumpto i també impropria d'un escriptor intelligent com és ell.

En no pocs casos aquets defensors més aviat fan mal que bé a les causes que volen servir. Són l'encarnació de l'Aslaksen, símbol de la moderació que l'Isen ha posat en *Un enemig del poble*; i en els moments d'acció són els qu'am la llur timidesa acostumen a donar més arguments i dalit an els adversaris de les reformes qu'ells meteixos preconisen. Són uns partidaris que molt sovint entrebanquen an els que són més resoluts, puix a cada pas tenen necessitat de deturar-se a cavilar per a no perdre la fama d'esperits reposats i cautelosos.

*
**

Els matiços que presenten els defensors del sexe femení van ser classificats am molt d'acert per la Maria Deraisme a l'obrir les sessions del Congrés Internacional del Dret de les Dones, verificat a París l'any 1889. Els va dividir en *liberals* i *proteccionistes*, posant entre els primers a tots aquells qu'admeten el dret com a principi de les llurs idees i el consideren un element integral i irreductible; i entre els segons an aquells que, tot i no volent deixar d'esser del sexe privilegiat, s'interessen per al benestar de l'altre, que sempre ha sigut tractat com si fos la *cendrosa* de la societat umana.

I els *proteccionistes*, tant en aqueixa qüestió com en les altres, mai han anat en llog: tot lo més han passejat els fanals; puix, portats del llur egoisme, posen els límits dels drets dels altres allí meteix aont comencen els privilegis propis. Tots aqueixos defensors del feminisme, amb els llurs escarafalls i cuidados per a que no es senti la *tendresa d'afectes* del sexe debil, fan lo meteix, qu'els fabricants i capitalistes que, boi dient-se els protectors més interessats i carinyosos de la classe obrera, per a millorar la situació d'aqueixa empleien tots els llurs esforços creant institucions que conservin en el treballador el sant temor de Déu i la costum de combregar per Pasqua Florida. Els protegeixen a la llur manera, però procurant i proposant-se un sol fi: el d'obligar-los a esser agraïts per a que l'agraïment sigui una bena als ulls qu'els privi de reclamar més justícia (1).

*
*
*

Entre els enemics de la dona també és convenient distingir les *classes*. Hi ha la qu'està formada per la part menos crescuda i que, avent begut en les fonts que modernament estan condensades en les obres d'en Comte, Spencer, Proudhon, Schopenhauer, Bischoff i altres, creuen i sostenen qu'el sexe femení és nascut per a la vida afectiva o que les seves facultats intel·lectuals i les qualitats morals estan per dessota de les dels omens (2).

En aqueixos, per més que són esclaus de preocupacions més o menys disfregades a conseqüència d'*apriorismes* lamentables, s'hi veu un fonament seriós en el llur modo de pensar.

Però a l'altra classe, la més nombrosa, és obra de romans l'intentar fer-la discutir, i encare més el proposar-se qu'es prengui el tre-

ball de reflexionar. De la meteixa manera qu'es una preocupació vulgar i molt extesa la creencia de que per a ostentar un temperament masculí és precis, per exemple, fumar molt, beure fort i fer altres coses, també és una creencia molt dominant la de que per a aparèixer com un ome d'*esperit fort* és necessari distingir-se dient mil barbaritats del sexe femení. Les armes que generalment esgrimeixen tots aquells solen ser un exercit de maxims i sentències qu'han llegit en les fulles dels calendaris americans. I així com per molta gent les runes més insignificants són obra dels moros, per molts *misoginos* tots els *ditxos* en contre de les dones són fets dels savis.

En la practica es veuen les contradiccions en que cauen tots aquells enemics. Els burgesos, com a raó capital, diuen, qu'emancipar la dona implica l'abandonament dels fills, i que per això és un absurdo que vulguin exercir una professió seriosa propria dels omens; i, en cambi, els ve molt bé que les dones deixin la casa per la fabrica, perquè per efecte de la concurrència s'abarateixen els jornals i tenen la mà d'obra a un preu més acomodat.

*
*
*

La condició civil de la dona, ja siga baix el dret comú, ja siga amparant-se en la legislació foral, a Espanya no és pas de les més dolentes. En particular a Catalunya, el dret la considera bon xic, tal volta com efecte d'un eco llunyà del matriarcat qu'avia existit en algunes comarques al començament de poblar-se la nostra terra; però la raó de que les lleis d'alguns altres països siguin pitjors no vol significar que les nostres no agin de ser més bones, ni tampoc que les actuals puguin satisfer les justes aspiracions femenines. Aquet erro és molt generalisat i fill de preocupacions qu'arrelen en un cego sentiment d'entusiasme per la terra ont s'ha nascut.

No poques vegades s'ens ha presentat l'argument del dret català, ponderant amb exageració el seu sentit liberal, per a dir-nos que les reivindicacions feministes no tenen raó de ser a Catalunya.

Els qu'aixís opinen són víctimes d'una sensible confusió. Volem provar el nostre assert, lo qual de pas ens donarà llog a explicar l'alcanç que nosaltros donem a les nostres paraules.

(1) No es cregui qu'aquét sistema *proteccionista* sigui una iperbole nostra, sinó molt al contrari: és el sistema propi de la gent *cauta i previsor*. No fa pas gaire temps qu'el bisbe de Vich, en una de les seves pastorals, recomenava una solució pareguda per al problema social: la caritat dels rics i la resignació dels pobres; i, segons es veu, el consell ha fet camí, puix fa uns quants dies qu'es mou molt de soroll am motiu d'un *invent* per a resoldre la qüestió agraria, el qual *invent* es condensa en fer un apleg anyal a la Mare de Déu de Montserrat.

(2) A nosaltros ens semblen difícils d'agermanar les afirmacions dels que, creient qu'el valor moral de la dona és inferior, sostenen qu'ha de ser l'àngel de la vida afectiva.

les. Les reclamacions femenines tenen, al nostre judici, tots els caràcters d'un problema social, o, millor dit, d'una qüestió humana. Per lo tant, no es poden circumscriure als reduïts límits d'una província, ni d'una regió, ni d'una nació: tenen un alçanc més grand. El mal, am més o menos intensitat, es fa sentir en pobles separats per grosses distàncies, de caràcter diferent, d'aptituds diverses, de races oposades, és dir, qu'el mal existeix en pobles que no s'assemblen en res; i, no obstant, deixant a un cantó les diferenciacions de temps, llog, medis i altres circumstàncies, a tot arreu palpita una protesta més o menos desenrotllada i es reclamen reformes que satisfacin els crids de les qu'es queixen. I les reformes qu'es demanen no es redueixen solament a que la dona casada tingui sobre els seus particulars interessos un domini més grand o més petit; ni a que la viuda adquireixi tal o qual autoritat sobre els seus fills; ni a que la soltera no estigui a mercè de les passions de qualsevol; no: les reclamacions van dirigides a arrancar les arrels que motiven les ignominies de l'estat present, a fer que fugin de les lleis tantes incapacitats com fan de la dona un ser estrany i completament distint de l'home davant del dret. La corrent feminista vol netejar aquet teixit d'interdiccions que deprimeixen la dignitat de la dona. La llei de castes qu'els omens han abolit en tot lo qu'an ells els perjudicava, conserva encare un reducte: l'aristocràcia del sexe. Aquet és un dels motius que no tenen en compte els que prenen per escut l'essència expansiva del dret català.

Situant-nos dintre de la nostra meteixa casa i mirant desde el terreny particular de la nostra legislació civil, hem d'objectar també als que creuen qu'el moviment feminista no té aquí aont espigolar. Convé tenir present i no deixar a l'oblid que, per efecte de les circumstàncies anormals en qu'es troba, el dret català està actualment tant desnarit que, si ressuscitessin els seus autors, serien els primers que protestarien del seu estancament. El dret civil català sofreix una de tantes malalties que són conseqüència dels medis empleats per la ratxa centralisadora i unitaria qu'ha sigut la plaga més terrible qu'ens podia caure demunt. Els directores d'aquell moviment absorbent van comprendre que s'exposaven a malaguanyar

totes les llurs conquestes en el cas de qu'aguesin vulgut destruir d'un sol cop les legislacions forals, i varen adoptar el sistema de jugar per taula, fent-les, a la curta o a la llarga, morir de consumpció i d'anèmia.

La legislació catalana avui es troba en el mateix cas d'un metge vell qu'al fer la carrera agués sigut molt aprofitat i intelligent, però que desde el moment d'aver pres el títol no s'agués mirat cap més llibre i que, ignorant els progressos de la medicina, vulgués curar-ho tot am sangoneres i cataplasmes de farina de llinosa.

No hi hà cap dupte de qu'el nostre dret, en les seves epoques, ha sigut un monument de la civilització catalana; però are en el die, no solament pateix de les cadenes qu'el tenen empresonat, sinó qu'ha sigut adulterat am no poques coses que no s'avenen ni gens ni mica am l'esperit liberal que respirava al naixre. La legislació unitaria hi ha anat fent forats per trascantó: avui am motiu de la llei hipotecaria, per exemple, i demà amb excusa d'una altra llei, ha deixat al dret foral tant canviat, qu'és lo mateix que si aguessin fet un empelt d'escardots en un roser.

Els procediments usats pels unitaris en contra de la legislació foral, queden posats en clar recordant tant sols lo qu'es proposaven amb el celebre article 15 del nou Codig Civil. Si ens descuidem una mica, ens deixen sense re.

Un sol avantatge deu la dona a la legislació unitaria, i encare aqueixa és bastant recient i obra d'un període d'expansió. L'aital avenç figura en una de les conquestes de la Revolució de Setembre a l'estendre la patria potestat a la mare viuda. Més, malgrat l'importància del progrés que tal reforma inclou, qu'és lo que representa al costat de les concessions obtingudes pels omens am motiu d'aquella Revolució que momentaniament va galvanisar el decaigut esperit d'aquella terra? Ben poca cosa per cert. La dona va conseguir una reparació; però els omens van carregar-se de drets i segueixen reclamant-ne d'altres.

Per a qu'es vegi la timidesa d'aquells revolucionaris del 68 en lo qu'a la dona es refereix, no farem més que copiar l'article 52 de la llei del matrimoni civil, qu'és la meteixa que va donar-li la patria potestat.

Diu l'esmentat article: «Tampoc podrà la dona publicar escrits, ni obres científiques ni

literaries, de què sigui autora o traductora, sense tenir llicència del seu marit, o, en son defecte, sense autorisació judicial competent».

¿No els sembla que per una revolució que tant defensava la llibertat de pensament i de consciència, va ésser una caiguda deplorable a la vegada qu'una inexplicable contradicció el fer renaixre en lo íntim de la societat conjugal una mena d'inquisició qu'avia fet desaparèixer de la plaça pública i dels tribunals de justícia? Però tal vegada per a aquells revolucionaris les llibertats inherents a la personalitat humana sols avien de ser respectades i ateses en el cas de que portessin calces!

És veritat qu'alguns tractadistes de dret, a l'apreciar l'article copiat, portats d'un criteri liberal, diuen que l'autorisació qu'allí s'exigeix és sols per als efectes de la propietat intel·lectual, per ser el marit l'administrador legal de la muller; però també és veritat que hi han altres tractadistes que sostenen el criteri absolutista; i no és garantia de ningú el confiar l'interpretació de la llei en un sentit ample quand el representant encarregat d'aplicar-la pod ser un reaccionari que jutgi amb arreglo a la seva opinió i sense faltar an el text legal.

Am ben poques paraules queda referida la tasca feminista de la Restauració.

L'èxit obtingut per algunes senyoretes qu'han seguit am notable profit diferents cursos de les Universitats, sembla qu'auria tingut d'influir en fer desaparèixer una part de prevencions, decidint la conveniència de donar aixamples a la llei, posant en la més completa igualtat la facilitat d'ingressar les dones en els centres d'ensenyança superior. Més no ha passat aixís. En Navarro Rodrigo va publicar una R. O. disposant que les dones siguin admeses an els estudis dependents de la Direcció General d'Instrucció Pública com *alumnes d'ensenyança privada*, i que quand alguna solliciti matrícula oficial es consulti a la Superioritat per a qu'aqueixa resolgui. En virtut d'aqueixa disposició, la Direcció del ram autorisa an els Rectors per a qu'admetin la matrícula oficial de les dones sempre qu'els catedràtics de les assignatures *responguin de l'ordre a les classes*.

La dita salvetat val molt. Les dones podran queixar-se de que sigui necessari tant enrenou per a puguer conseguir qu'el seu nom

arribi a figurar en les llistes de les matricules; però, en cambi, poden estar ben satisfetes per aver donat llog a qu'oficialment s'agi reconegut que la *superioritat* dels omens és tant grand que ja queda en perill i pod desaparèixer facilmente a la sola presència d'un ser *inferior*.

Més si l'iniciativa de la Restauració ha sigut petita en l'esfera intel·lectual, ja ha intentat mostrar-se més *generosa* concedint a la dona un nou empleu oficial: el de telefonista. Are, al menos, amb aquest avenç, arriben a formar uns tres peus els carregs que l'Estat pod reconeix a la dona, que són: reina, telefonista i estanquera.

L'ocasió del Codig Civil era a proposit per a fer alguna cosa seriosa en aquèl sentit; però res va canviar. La condició de la dona és avui lo meteix qu'era abans de sortir el nou codig, i, per lo tant, aquí ni tenim l'excusa de l'antiquitat de les lleis. I per lo que toca a Espanya, que té establerta la monarquia cognàtica, resulta encare molt més contradictori l'empresonament de la dona. Per la constitució pod ser el cap superior dels exercits de mar i terra; tenir la facultat de fer i desfer ministeris; convocar les Corts i enviar a passeig an els diputats i senadors sempre qu'ho cregui convenient; nomenar la majoria dels arcaïdes i fer administrar la justícia en nom seu. Es dona el cas de qu'els omens necessitin la sanció d'una dona per a que les lleis puguin regir, i pel meteix motiu succeeix qu'una dona declari l'incapacitat de totes les altres i que per la llei els proibeixi el ser testimonis en cap acte civil; que, casades, puguin fer res sense autorisació del marit, ni tampoc compareixen en judici, etc., etc.

¿Com poden, doncs, els conservadors, combatre les nostres teories feministes, alegant are l'inferioritat del sexe, are la raó de la submissió natural de la dona, si per altra part reconeixen a la dona capaç de dirigir tot un poble? ¿Com poden oposar-se a que les dones intervinguin en l'elecció dels regidors i diputats si confessen qu'una dona desde el trono pod designar arcaïdes i senadors?

JOSEP BROSÀ ROGER

(Seguirà)

REVISTA GENERAL

EN FELIS GRAS EN ELS JOGS FLORALS

Els discursos jog-floralescos es donen la mà am les poesies dels nostros mestres en Gai Saber. Els poetes que van a recullir violes i englantines i flors naturals, i els mantenedors que prenen la paraula al començament i a l'acabament de la poetica festa, es preocupen igualment de la forma. Si per bons passen i són premiats am tota mena de flors, versos detestables que ni tant sols rimem perfectament, els discursos són escrits tot sovint en una prosa barroera, casulana, un seguit de períodes mal engiponats i estraftets, faltats de gramàtica no poques vegades. Però aquest any ha vingut gent de fóra, i hem sentit un ermós discurs, el d'en Felis Gras.

És curt, curt: el capoulié del Felibrige ens ve a oferir un ram de *prouvençalo* qu'el Mistral ens envia, cullit i besat per l'ermosa Mireia; i, tot saludant-nos en nom de la seva Provença, diu el seu amor per Catalunya, mostra les simpaties de la seva patria envers la nostra, i en un acabament molt provençal, exalta la germanor entre els pobles de la família llatina. Però tot el curt discurs està escrit en una forma no gaire coneguda ençà dels Pirineus, en els nostros certaments literaris anyals, ont sols molt de tant en tant se sent un discurs de veritable valor literari o es llegeix una poesia verament ermosa encare qu'imperfecta sempre en la forma.

En Felis Gras saluda l'autor de *L'Atlantida*, aquest astre qu'un die van veure sortir per demunt dels Pirineus els acostumats a veure sortir el sol per demunt de Ventour; parla també d'en Matheu, de l'Aguiló, d'en Llorente; i, sens dupte per a complaure als seus ostes, al costat d'aquestos quatre i d'alguns més que valen, cita un reguitzell de literats catalans, tota la faramalla jog-floralesca; en un paragraf ben fet com tots els seus, enquebeix tots aquets escriptors de paragrafs mal girbats i de versos matossers. Cap dels que cita s'ha inquietat de la forma com ell.

Aquí no ens preocupem gens de l'estil, no estudiem gens la nostra llengua, una llengua per refer, i am l'anti-francesisme dels catalanistes estem més inclinats a veure en els francesos els enemics tradicionals de nostra *aymada* patria qu'a estudiar la llur literatura, en la qual tant tindriam d'apendre. I, aixís, els provençals, en una llengua encare més malmesa que la nostra, escriuen millor que nosaltros: la llur educació

francesa no els deixa escriure una prosa cantelluda i grollera.

Parlar mal de França és fer espanyolisme, ficant al cap de la gent que darrera dels Pirineus tenim l'etern enemic. Pod-ser no som una Galicia gracies a estar situats al costat meteix d'una nació civilisada, de la qual no s'ens ha pogut aislar completament. L'anti-francesisme ens farà sempre més mal que bé. Estudiant la llengua francesa, més facilment podriam anar enriquint i descastellanisant la nostra; estudiant la literatura francesa apendriam a cultivar la forma i ens treuriem de sobre les barroeries actuals. Els nostros artistes ja van a estudiar a París i a Brusselles, no pas a Madrid. I és trist veure els catalanistes més decantats a Espanya qu'a França, en la preocupació de voler veure una patria en un agrupament més o menos justificat i ben fet de pobles distints. Les fronteres de les grands nacionalitats! Tancant un poble dins un grand agrupament, el separen d'altros pobles que molt sovint tenen més afinitat amb ell qu'els meteixos de l'agrupament, i l'en fan ser enemic.

A Catalunya veiem alçar-se una frontera qu'ens separa d'un troç del nostro poble meteix, i, en l'amor a la *patria comú*, consentim aquesta frontera, la volem, estem disposats a fer-la subsistir costi el que costi. En aquets Jogs Florals, aont tant s'ha protestat d'espanyolisme, no parlant-se sinó de l'integritat de la patria, d'aquest agrupament mal fet i estantiç dins del qual ens asfixiem, el discurs d'en Felis Gras ha sigut com una alenada d'aire pur vingut de l'assoleuada Provença a través d'aquestes fronteres bordes vulgudes per centralistes i regionalistes, el més grand obstacle per a la fraternitat dels pobles; fraternitat qu'el nostre oste ha vulgut simbolisar en la seva bandera nacional.

En mitj de tant espanyolisme, ens ha agradat i calia aquesta nota francesista.

Saludem cordialment i fraternalment al capoulié del Felibrige.

EL MES DE MARIA A L'ATENEU

Aquest any hem tingut manifestació artística a l'Ateneu Barcelonès.

El president Sr. Ixart no va assistir a l'inauguració, i, tot privant-nos d'un bon discurs, ens

va procurar una estona deliciosa fent-nos sentir el del vice-president, un discurs digne de la casa, de la manifestació i dels senyors encasacats qu'ocupaven els sillons de preferència, renglera de caps solemnes, entre els quals la closca lluenta del Sr. Schwarz. En la seva improvisació laboriosa (un bombo a l'Ateneu i a tots els qu'avien contribuït a qu'es portés a cap la brillant manifestació) ens va fer a saber el Sr. Torras Argullol que l'Ixart no havia pogut assistir *por un motivo tan de sentir como lo es una indisposición repentina*. El motiu era un altre: una etzegallada del jurat d'admissió.

En aquesta manifestació artística de l'Ateneu, qu'ha resultat una mala exposició de càn Parés, assemblant-s'hi desde l'estar de venda els quadros exposats fins an el no admetre-hi nu, dos quadros van ser rebutjats per immorals i repulsius, l'un d'en Ramon Casas, l'altre del Sr. Martí i Alsina. An aquèl refús inconcebible es va deure la no assistència del Sr. Ixart; i la manifestació mansa i pudorosa va ser inaugurada com calia, amb els discursos del vice-president i del senyor Buigas, peroracions insípides i carrinclones.

L'Ateneu feia un paper ridícul, i l'Ixart va presentar la dimissió del seu carreg. S'hauria agut d'armar un escandol formidable, un escandol tal que no hi agué agut més remei qu'exposar els quadros refusats, en mitj d'una xiulada estrepitosa an aquell jurat de menestrals. Es van firmar protestes, es va dir, es va fer, i al cap de vall, res: es va arronçar les espatlles, es va deixar corre tot, i el Sr. Ixart es va trobar sol i abandonat en la seva actitud ferma i digna. Al veure's aixís secundat, va accedir als pregs de la Junta Directiva i va retirar la dimissió presentada. I tot va quedar com una bassa d'oli, am grand satisfacció de la gent d'ordre i de les mòmies venerables de l'Ateneu.

L'ermós quadro d'en Casas, inclòs en el cataleg i no admès en la manifestació, tret de l'Ateneu am l'esperança de que hi tornaria a entrar, va anar a parar a l'*Hotel de Ventas* de la Portaferrissa; i, allí, la gent que va acudir-hi a veure'l va poder convence's de la planxa fenomenal del jurat d'admissió i de tot l'Ateneu, en el desitj de fer una exposició sobre tot casta, ont els socis respectables de la casa i els *pares de familia* hi puguessin deixar anar les llurs filles, sense por, rebutjat tot quadro *repulsiu*.

Fa un parell de mesos alguns artistes i aficionats catòlics van fundar el circul artístic de Sant Lluc. En aquèl circul, benehit pel rector del Pi el die de la seva inauguració, el nu de dòna està completament desterrat. Precisament

per a evitar aquesta brutícia i no sentir, tot treballant, males paraules, es va formar el circul; i és d'esperar qu'en l'exposició qu'estan preparant els seus socis no hi aurà cap quadro *repulsiu* com el d'en Casas. Aquella esquena nua de dòna, aquell pit penjant, desperten qui sab quants pensaments pecaminosos; i el Sr. Riquer, soci fundador del circul, membre del jurat d'admissió, avia de votar el refús del quadro baixament naturalista. I amb en Riquer, lluc intransigent, van votar altres membres del jurat, més o menys catòlics, artistes mansos i *burgesos*, pintors de quadros decentes i vendibles, qu'avien de trobar qu'en Casas n'avia fet un xic massa, podent aver pintat l'esquena sola, sense aquell pit massa de debò.

Lo del jurat d'admissió es repetirà a l'infinít, corregit i augmentat, en mitj de l'ensopiment general. Sempre hi aurà, vetllant per la moralitat, el circul de Sant Lluc; disposats a impedir tot excés, la munió d'artistes mansos; i avui serà un quadro rebutjat en una manifestació de l'Ateneu, i demà serà una exposició feta tancar pels *pares de familia*, encoratjats pels meteixos artistes, sense gaires protestes de dingú. I això és lo desconsolador: no veure'n uns quants de decidits, disposats a combatre el mal creixent, am valentia, sense cap mirament ni respecte, perfectament desemmenestrals. No combatent-lo energicament, el mal pendrà peu, ho invadirà tot, ho empestifará tot. L'arronçament davant del refús de l'Ateneu ens fa por. En el medi encongit de Barcelona, sols falta qu'ane la mansuetud dels més, reforçada pels misticismes menestrals de Sant Lluc, vingui a juntar-se el tant se m'en dóna dels nostros. I el mal, ja grand, anirà creixent: el nu desterrat d'un circul artístic, el nu no permès en les exposicions de càn Parés, el nu rebutjat a l'Ateneu, condemnat i comunicat per tot arreu, l'art onest, bon minyó, a gust del menestral, am censura eclesiàstica.

L'Ateneu s'ha lluit. Certs escrupuls se comprenen en l'amó d'un establiment qu'hà de tenir en compte la proximitat d'una parroquia, però són imperdonables en un centre com l'Ateneu. L'obra d'art rebutjada en altres bandes per atrevida, en aquèl Barcelona encongit, auria de ser acullida amb els braços oberts en les seves manifestacions, i s'hi refusa un quadro ermosíssim qu'un fotograf no tindria cap inconvenient en exposar en la seva vitrina. Aquèl és el nostro Ateneu, i la manifestació artística ha resultat digna d'ell.

I com la d'are, seran fatalment totes, mentres no es reformi radicalment l'organització d'aquell centre.